

Joseph E. Stiglitz, Columbia Üniversitesi'nde Ekonomi Profesörüdür ve uluslararası para ve finans sistemi reformları üzerine çalışan Uzmanlar Kurulu'na, BM Genel Kurulu Başkanı tarafından atanarak başkanlık etmektedir. Yeni bir küresel rezerv kur sistemi, 2006 tarihli Making Globalization Work/ Küreselleşmeyi İşler Hale Getirmek başlıklı kitabında tartışılmıştır.

JOSEPH E. STIGLITZ

Amerika'nın zenginler için sosyalizmi

Amerika, şirketler için güvenlik ağını, daha önce benzeri olmadığı şekilde ticari bankalardan yatırım bankalarına, oradan da sigorta sektörüne, şimdilerde otomotive kadar yaydı, ufukta bir son da gözükmüyor. Aslında bu sosyalizm falan değil, uzun süredir var olan şirketlere yönelik refahçılığın genişletilmesi. Muhtaç durumdaki bireylere pek az sosyal korunma sunulurken, zengin ve güçlü olanlar her fırsatta yardım için hükümete başvuruyor.

Ekonomik toparlanmanın "filizleri" üzerinde konuşulduğu sırada, Amerika'nın bankaları, kendilerini düzenleme çabalarını geri püskürtüyorlar. Politikacılar, krizin tekrarlanmasını önlemek için düzenleyici reformlar yapma taahhütlerini dile getirirken (ki bu alan şeytanın gerçekten ayrıntıda gizli olduğu bir alandır) bankalar, geçmişteki gibi devam etmek için kendilerine bol bol alan sağlamak üzere, ne kadar güçleri kaldıysa bir araya getirecekler.

Eski sistem bankalar için iyi işliyordu (hissedarları için değilse de), o halde değişimi neden benimsesinler? Gerçekten onları kurtarma çabaları, istediğimiz kriz sonrası finansal sistem için o kadar az düşünce üzerinde durdu ki, daha da az rekabetçi ve batamayacak kadar büyük olan bankaların daha da büyüyeceği bir bankacılık sistemi ile karşı karşıya kalacağız.

Amerika'nın batamayacak kadar büyük bankalarının, aynı zamanda yönetilemeyecek kadar da büyük olduğu uzun süredir kabul ediliyor. Birçoğunun performansının bu kadar kötü olmasının bir nedeni bu. Başarısız olduklarında hükümet bir yeniden yapılandırma planı oluşturuyor ve mevduat garantisi vererek geleceklerinden pay alıyor. Yetkililer biliyorlar ki eğer fazla beklerlerse, zombi ya da zombi olmaya yakın (pek az ya da hiç net varlığı olmayan ancak sanki ayakta kalabilir kurumlarmış gibi davranılan) bankalar, büyük olasılıkla "yeniden dirilme ümidiyle kumar oynayacaklar". Yüksek bahislere girip de kazanırlarsa, karlarını alıp gidecekler, kaybederlerse hesabı hükümet ödeyecek.

BANKALARI KURTAMAK İLE BANKACILARI KURTARMAK KARIŞTI

Bu yalnızca bir teori değil, 1980'lerin Tasarruf & Kredi krizinden çıkardığımız yüksek maliyetli bir ders. ATM cihazları "yetersiz bakiye" mesajını yazdığında, hükümet sizin değil de bankanın bakiyesinin yetersiz olduğunu kastetmek istemediği için, henüz

boşalmadan müdahale eder. Bir finansal yeniden yapılandırmada hissedarlar ortadan kalkar ve elinde tahvil olanlar yeni hissedar haline gelirler. Bazen de hükümetin, ilave kaynak ya da batan bankayı devralmak isteyen yeni bir yatırımcı bulması gerekir. Ancak Obama idaresi, yeni bir kavram geliştirdi: Finansal olarak yeniden yapılandırmak için çok büyük kavramı. İdare, bu büyük bankalarla da normal kurallara göre oynamayı denersek, kıyametin kopacağını ileri sürüyor. Piyasaların paniğe kapılacağını. Bu nedenle yalnızca elinde tahvil olanlara değil, hissedarlara da dokunamıyoruz, hisselerin çoğunun mevcut değerleri, hükümetin kurtarma paketi içinde pek bir payı temsil etmese bile.

Bana kalırsa varılan bu yargı, yanlış. Bence Obama idaresi politik baskıya ve büyük bankaların felaket tellallığına boyun eğdi. Bunun sonucu olarak da bankaları kurtarmak ile bankacıları ve hissedarlarını kurtarmayı birbirine karıştırdı.

FİNANSAL YENİDEN YAPILANDIRMA BİR ŞANS

Yeniden yapılandırma, bankalara yeni bir başlangıç şansı verir. Yeni potansiyel yatırımcılar (hisse ya da borçlanma senetleri sahipleri) daha fazla güvene sahip olurlar, diğer bankalar onlara daha kolay kredi verir ve onlar da başkalarına kredi vermeye daha istekli olurlar. Tahvil sahipleri düzenli bir yeniden yapılandırmadan fayda sağlarlar ve aktiflerinin değeri gerçekten piyasanın (ve bağımsız analistlerin) inandığından büyük ise eninde sonunda kazanç elde ederler. Ancak açık olan şu ki Obama'nın stratejisinin şimdiki ve gelecekteki maliyetleri çok yüksek ve şu ana kadar yeniden kredi verilmeye başlanması ile sınırlı olan hedefini bile gerçekleştiremedi. Vergi mükellefleri milyarlarca dolar ödemek ve milyarlarca dolar da teminat olarak vermek zorunda kaldı. Bunlar büyük olasılıkla gelecekte ödenmesi gerekecek faturalar olacak.

Piyasa ekonomisinin kurallarını, tüm küresel ekonomi için bu kadar büyük acılara yol açanların lehine olacak şekilde, yeniden yazmak, finansal olarak maliyetli olmasından da kötü. Amerikalıların çoğu, hele ki bankaların, yeniden kredi almalarını sağlaması gereken milyarları ikramiye ve kâr payı ödemelerine harcadığını gördükten sonra, bunu çok adaletsiz olarak değerlendiriyor. Toplumsal sözleşmeyi yırtıp atmak, öyle kolay yapılacak şey olmamalı.

Fakat, zararların topluma mal edilip kârların özelleştirildiği, kapitalizmin bu yapay şekli, başarısız olmaya mahkum. Teşvikler çarpıtılmış. Piyasa disiplini hiç yok. Yeniden yapılandırılamayacak kadar büyük olan bankalar, cezadan muaf olarak kumar oynayabileceklerini ve Merkez Bankası neredeyse sıfır faizle kaynak aktardıkça, bol bol kaynakları olduğunu biliyorlar.

AMERİKAN İŞİ SOSYALİZM

Bazıları bu yeni ekonomik rejime, "Amerikan işi sosyalizm" diyorlar. Fakat sosyalizm, sıradan bireyler üzerinde durur. Oysa Amerika Birleşik Devletleri, evlerini kaybeden milyonlarca Amerikalı'ya pek az yardım sundu. İşlerini kaybeden işçiler yalnızca 39 hafta boyunca sınırlı bir işsizlik sigortasından yararlanıyor, sonrasında ise kendi başlarına bırakılıyorlar. Ayrıca işlerini kaybedince, çoğu sağlık sigortasını da kaybediyor.

Amerika, şirketler için güvenlik ağını, daha önce benzeri olmadığı şekilde ticari bankalardan yatırım bankalarına, oradan da sigorta sektörüne, şimdilerde otomotive kadar yaydı, ufukta bir son da gözükmüyor. Aslında bu sosyalizm falan değil, uzun süredir var olan şirketlere yönelik refahçılığın genişletilmesi. Muhtaç durumdaki bireylere pek az sosyal korunma sunulurken, zengin ve güçlü olanlar her fırsatta yardım için hükümete başvuruyor.

Batamayacak kadar büyük bankalarla işimizi bitirmeliyiz. Bu devasa yaratıkların, diğerlerini maruz bıraktıkları maliyetlerle orantılı toplumsal faydalar sağladıklarına ilişkin hiç bir delil bulunmuyor. Eğer işlerini bitiremiyorsak, yaptıklarını keskin bir şekilde sınırlandırmalıyız. Geçmişte yaptıklarını yapamamalı, diğerlerinin sırtından kumar oynamamalılar.

Bu da Amerika'nın batamayacak ve yeniden yapılandırılamayacak kadar büyük olan bankalarıyla ilgili bir başka sorunu ortaya çıkarıyor. Politik olarak çok güçlüler. Önce denetimi azaltmak, ardından da temizliği vergi mükelleflerine ödetmek için yapılan lobi çalışmaları işe yaradı. Şimdi de vergi mükellefleri ve ekonomi için risklerin ne olduğuna bakmadan, yine eskisi gibi istedikleri şekilde özgürce hareket etmeyi umuyorlar. Bunun gerçekleşmesine izin veremeyiz.

Copyright: PROJECT SYNDICATE **2009**
www.project-syndicate.org

Batamayacak kadar büyük bankalarla işimizi bitirmeliyiz. Bu devasa yaratıkların, diğerlerini maruz bıraktıkları maliyetlerle orantılı toplumsal faydalar sağladıklarına ilişkin hiç bir delil bulunmuyor. Geçmişte yaptıklarını yapamamalı, diğerlerinin sırtından kumar oynamamalılar.